Ժրդ ՏԱՐԻ — ՇԱԲԱԹ 13 ԱՊՐԻԼ 1896 — ԹԻՒ 9

20 Փարա

Նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն պէտք է ուղղել
ԱՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ
Ծ Ա Ղ Ի Կ Շաբաթաթերթի
Կ. Պոլիս, Էսկի Զապթիէ փողոց թիւ 61
ՆՇԱՆ Կ. ՊԵՐԲԵՐԵԱՆԻ տպարանը

درعليه‌ده اسكى ضبطيه سوقاغنده نومرو ٦١
(نشان بربريان مطبعه‌سى)

Direction du Journal ZAHIK
Constantinople rue Eski Zaptiè No. 61
chez M. NICHAN BERBÉRIAN

ԾԱՂԻԿ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Ազգային, Քաղաքական, Գիտական եւ Գրական

20 Փարա

ԲԱՒԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ	համար	տարեկան	20 ղրուշ
Գաւառներու	»	տարեկան	30 »
Օտար երկիրներու	»	»	8 ֆրանք

Թղթատարութեան ծախքը Ծաղիկի վարչութեան կը պատկանի։

Տնօրէնութեան ուղղուած գրութիւնք եւ չեն տրուիր։

Ազդերը կամ բերանացի եւ կամ նամակով կը սակարկուին։

ԱԴԱՄԵԱՆ

—

Մոռացութիւն, այդ մթին ամպը չպիտի ծածկէ Ադամեանի յիշատակը. ան իր հրեշի թեւերով չը պիտի խեղդէ մեծ արուեստագէտը, ու մեր միտքը պիտի հետեւի միշտ այն խանդավառ ծափերուն, այն հիացման աղաղակներուն, որոտագոչ կեցցէներու ժխորին, որոնք ահա կարծես կը պայթին տակաւին դէպի Ադամեանի փառքով լուսաւորուած Հայ Թատերաբեմն, և Ադամեան հոն է կանգնած սրտի այնպիսի զեղումներով և դիրքով և իր բազուկները այնպէս տարածած Թատերասէր հասարակութեան, իբր թէ կարենար սեղմել իր փառքին այդ ամբողջ հանդիսատեսներն իր լայն կուրծքին վրայ։

Եւ երբ առօրեայ աշխարհն իր ազդած խիստ մտածումներով մեր միտքը կը աքողէ ստուերներու մէջ, զոր չեն կրնար փարատել գեղարուեստի և գրականութեան փայլեր. բայց ահա Ադամեանի յիշատակը կուգայ այդ ստուերները մէկդի ընել, ինչպէս երբեմն ընդհանուր հիացման և յաւիտենականութեան ալիքները կարծես ճեղքելով կ'երեւէր ան Հայ բեմին վրայ։

Անոր յիշատակին մեծարանք մ'է Վենետկոյ Մխիթարեան միաբանութեան դեռ նոր հրատարակած բանաստեղծ դերասանին Քերուբինոյ (*), մի և նոյն ժամանակ այս գարնան օրերու մէջ ամենէն չքնաղ ծաղկեփունջն է անոր գերեզմանին վրայ դրուելու։

Եւ հիմայ Ադամեան գոհունակութեան ժպիտով մը բոցավառ՝ թող նայի հոգիներու երկնային բոլէն և տեսնէ որ թէպէտ իր վերջին օրերը արցունքներով և հառաչներով հիւսուեցան, բայց իր հոգին ահա կը վայելէ այն անմահ երանութիւնն, որ ամէն մեծ մարդերու երազն է, այսինքն յիշատակով մը ապրիլ։

***

Բանա՛նք իր նոր գործը։

Առաջին էջէն կը տեսնենք դերասանին ճշգրտատիպ պատկերը. հոն Ադամեան ճոխ թիկնաթոռի մը վրայ նստած՝ անքթիթ քեզ կը նայի. սիրուն և շնորհալից երիտասարդ մ'է միշտ և արուեստագէտի մը նրբութիւններն ունի իր այդ պարզ ձեւին մէջ։

Ու կը սկսինք կարդալ իր կենսագրութիւնը, 50 էջերու մէջ ամփոփուած, զոր կը ստորագրէ Հ. Վ. Հացունի, և որով կ'ուզէ կենսագիրն խառնել իր ձայնն «աշխարհահռչակ դերասանին ճոխ մոտց և հանճարոյն յետին և անոյշ արձագանքներուն հետ (այսինքն Քերուբինին հետ), որոնք կ'ելնեն ահա անոր արտասուաթաց գերեզմանին խորերէն»։

Հ. Վ. Հացունի հակիրճ նախաբանէ մը վերջ կը բաժնէ իր կենսագրութիւնը ութ գլուխներու, որոց առաջնոյն մէջ կը պատկերացնէ Ադամեանի վարքն եւ բարքը. յետոյ իբր նկարիչ, բանաստեղծ, խմասաեր, վիպասան, քննադատ, լեզուագէտ և հուսկ ուրեմն իբր ԴԵՐԱՍԱՆ ունեցած անոր ձիրքերը կը յայտնէ ճոխաբար և արժանաւոր գնահատութեամբ։

Ի՞նչ աղուոր կեանք մ'է այդ դերասանին կեանքը անոր առաջին օրերէն իսկ. աշխոյժ և համակրելի մանկիկ մ'է ան, իր մանկական եռանդին հետ օժտուած սուր յիշողութեամբ և արթուն մտքով, ու միշտ վեհանձն, հեղահամբոյր, սրախօս, կատակասէր. իր կրթութեան գործը կը յանձնուի լաւ ձեռքերու և կանուխէն կը թափուի շատ գեղեցիկ կաղապարի մէջ։

Ադամեանի կոչումը զանի թատերաբեմը կը մղէր. այդ պատճառաւ իբր կամա՛ւ չյաջողեցաւ ուրիշ ասպարէզներու մէջ, և թէպէտ մանկութեան ատեն աճեցաւ իբրեւ տունկ մը ղեփիւռներով փայփայուած, բայց երիտասարդութեան ատեն փչեցին խիստ հովեր անոր գեղեցկատունկ ծառին. ասով ղերծ չմնաց դժբաղտաբար իր արուեստին անբաժան եղող ախտերէն, որոնք իր կենաց կարճութեան պատճառներուն մէջ իրենց տեղն ունեցած են, կ'ըսուի։

Ոչ միայն բեմին վրայ, այլ և ընկերութեան մէջ կը փայլէր իր բազմակողմանի ձիրքերով։ Ամենուն հետ խօսելու յարմար նիւթ կը գտնէր, կը սէր իր կենսագիրն։ Բացի այս ձիրքերէն՝ անոր սիրտը կը ծածկէր գութութեան և բարեպաշտութեան գանձեր։ Կսկծալի է անոր հիւանդութեան և մահուան նկարագրութիւնը, աղքատութիւնն՝ որ աւելի դառնացուց իր վերջին օրերը. Պէօյիւքտէրէի իր առանձնավայրէն մինչեւ Ռուսաց հիւանդանոցը կրած հոգեկան տառապանքը։ Եւ վերջապէս գտաւ իր հանգիստը Պէշիկթաշլեանի քով։

Հայ Թատրոնի պատմութեան մէկ փառաւոր դրուագը պիտի կազմէ Ադամեանի կեանքը և թէպէտ անոր մեծ փառքը հոն կ'ամփոփուի, բայց իբր նկարիչ եւս իր նկարներով, իբրեւ բանաստեղծ իր քերուածներով, իբր խմասաեր իր նամակներով, և ուր ուրեք իր քերուածներով, իբր վիպասան իր վեպերով, իբր քննադատ իր Համլէթի ուսումնասիրութեամբ յիշուելու արժանի է միշտ։

Հացունիի կենսագրականին Ը. գլուխը, ԱԴԱՄԵԱՆ ԻԲՐ ԴԵՐԱՍԱՆ, պէտք է աւանձին մոտգրութեամբ կարդալ. ինքն իսկ կենսագիրը որչափ որ գրչի բաւական կարողութեամբ մը կը գրէ այս նիւթին վրայ, բայց կը խոստովանի թէ կը փափաքէր ինք ունենալ այնպիսի լեզու մը որ ստեղծուած ըլլար սոսկ այս անզուգական հանճարը իր իսկութեան մէջ ներկայացնելու համար։»

Այս համեստ յայտարարութեան տակ երբ նիւթի մասին անձեռնհասութիւնը ցոյց կուտայ նա, շատ անկեղծ է և իրաւացի, որովհետեւ ինք վանական մը ըլլալով, ընկղմած շատ անգամ մտամփոփման և խոկմանց մէջ, զուրկ թատերաբեմի հրապոյրներէն, աշխարհիկ կեանքի այդ փայլերէն, չպիտի կրնար անշուշտ բարձր ոճով մը պատմել Ադամեանի բեմական յաղթանակները, մանաւանդ վերջին տարիներուինը, երբ հէք դերասանը զգալով կարծես իր կեանքի մօտալուտ վախճանը, այնքան ճիգերով և դիւցազնութեամբ կը կատարէր իր դերերը (*)։

***

Այս կենսագրութեան կը յաջորդէ իր Քերուածին տարիներու կարգով (1879–1891). ընդհանրապէս Ռուսահայոց բարբառով յօրինուած, ճկուն ոճով և բանաստեղծական երանգներով մեծ մասամբ, որոց մէջ խօսքի արուեստաւորը գրրչի արուեստաւոր մ'է միանգամայն։ Անոր քնարը առանձնութեան մէջ, իր հիւանդ օրերուն ամենէն մեծ սփոփիչն եղած է. ինքնատիպ և շընորհալից է իր մուսան. բանաստեղծ Ադամեանը կը տեսնուի այս հատորին մէջ եւ կենցաղական, բարոյական, կրօնական և իմաստասիրական նիւթերու համար կը հնչեցնէ իր քնարին թելերը։

Զենք ուզեր այդ քերթուածներու ուսումնասիրութիւնը կատարել ԾԱՂԻԿի այս անձուկ էջերուն մէջ, այլ կը փափաքինք որ գրական և թատերական աշխարհներու մէջ հաւասարապէս փայլող դերասանին այս գիրքը հանրային ջերմ ընդունելութեան արժանանայ։

ՍԻՄՈՆ ԴԱԲԱՄԱՃԵԱՆ

(*) Այս դերերու վերաբերեալ ութ նկարներկը զարդարեն կենսագրութեան վերջին գլուխը։ Այդ նկարներն են Համլէթ և իր մոլեգնութիւնը, Օթելլո, Արքայն Լիր, Գին, Դարբին, Քորուսо, եւ Ուրիել Ակօսթա։

(*) ՔԵՐԲԵՐԻԱՆՔ ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԴԵՐԱՍԱՆ Պեսրոս Հ. Ադամեանի (1879–91) և կենսագրութիւն. 8⁰ Վենետիկ Ս. Ղազար։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՇԱԿԱՆ

ԱԼՔՈՂԱՒՈՐ ԸՄՊԵԼԻՆԵՐ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ալքոլաւոր ըմպելիներու կարգին մէջ կան գինին, գարեջուրը և խնձորօղին, որք խմորեալ ըմպելիներ (boissons fermentés) կը կոչուին, ու օղին, ֆօնեֆը, միրը, ապսենթը, որք ոգելից ըմպելիներ (liqueurs) կը կոչուին։

Գինին՝ խաղողին հիւթը խմորելով կը պատրաստուի, գարեջուրը՝ գարիով պատրաստուած նիւթ մը խմորելով, իսկ խնձորօղին՝ նոյն իսկ խնձորին հիւթը խմորելով։ Գինին թորելով անոր ալքոլը կը զատեն, այդ ալքոլով կը պատրաստեն օղին (տիւզ և մասիֆա), միրը, ապսենթը, էլիքսիրները ու դեռ շատ տեսակ ոգելիցներ։

Այսքան ալքոլաւորներուն մէջ ամենէն բնական պատրաստութիւնը գինին է, որ չափաւոր ալքոլովը և ուրիշ յատկութիւններովը ամենէն դիւրամարսն ու օգտակարն է, երբ յարմար խաղողէ լաւագոյն կերպերով պատրաստուած ըլլայ։ Գարեջուրը և խնձորօղին ալ բնական պատրաստութիւններ են, բայց ասոնք տկար ըմպելիներ են, ու քիչ ալքոլ ունին. ասոնցմէ օգուտ մը զգալու համար պէտք է շատ խմել. բայց շատ խմելը ստամոքսի ընդլայնում (dilatation de l'estomac) յառաջ կը բերէ։ Օղին, ֆօնեֆը շատ զօրաւոր են, մանաւանդ և անբնական. ուստի դժուարաւ կը ծծուին և ստամոքսը կը նեղցնեն։ Ապսենթ, ամէռ, պիբբեր, վերմուդ, Պիսմարֆ այնպիսի ալքոլաւոր պատրաստութիւններ են, որք թէև ախորժակը կը գրգռեն, բայց իրենց մէկ ճաշակար տարրին միջոցաւ ուղեղը կը թունաւորեն յամրաբար. ասոր հետեւանքը կ'ըլլայ լուսնոտութիւն (épilepsie, սառա) կամ ջղային ուրիշ անկարգութիւններ, որք յառաջ կուգան կա՛մ գործածողին վրայ և կա՛մ անոր սերնդեան մէջ։

Ուրեմն ամեն ալքոլաւոր իր անպատեհութիւնը ունի. իբրեւ նուազ ճաշակար, առաջին տեղը պէտք է գինիին տալ։ Բայց շատ տեսակ գինիներ կան. խաղողին տեսակը, տեղւոյն կլիման, հողին ճիճակը, պատրաստութեան եղանակը տարբեր տարբեր գինիներ կ'արտադրեն։ Գինիները իրենց բաղադրութեան համեմատ կրնանք այսպէս դասակարգել.

Ա. — Ալքոլաշատ գինիներ, ինչպէս Կրենաշ, Ալիֆանթէ, Մալվուազի, Մատեռա, Մալակա. ասոնք շուտով կ'ազդեն։

Բ. — Տաք գինիներ (պրուշֆо), ինչպէս են Քահոր, Պորտо, Կիպրոս. ասոնք բանեն կը պարունակեն, որ զանոնք երկար ատեն ապականուելէ կը պահէ. ուստի այս գինիները կրնան շատ հիննալ, ու որքան հիննան այնքան կ'ազնուանան։

Գ. — Թթուանուշ գինիներ, ինչպէս են Հռենոս, Թօֆայի. ասոնք սեղանի համար ամենէն աւելի կը փնտռուին։ Շամփանիան փրփրուն ըլլալուն համար մասնաւոր յարգ ունի։

Դ. — Կատարեալ գինիներ, որոց մէջ ալքոլը, շաքարը, բանեն և ուրիշ թթուները չափաւորապէս գտնուելուն համար ամենէն աւելի գործածուածներն են։

Թուրքիոյ գինիներուն մէջ լաւ տեսակները քիչ են, որովհետեւ արհեստին նոր յառաջադիմութեանց համաձայն չէ որ կը պատրաստուին. առհասարակ մեր վերեւ ցոյց տուած չորս տեսակներէն վերջինին կը վերաբերին։

Խարդախեալ գինիները շատցած են. գինիի շատ տեսակ խարդախանքներ հնարած են, օրինակի համար՝ գաճ, կապար, երկաթի արջասպ, օտար ալքոլ, և այլն կը խառնեն։ Բոլորովին արհեստական գինիներ ալ կը շինեն՝ փաքաքեսի ալքոլը, ջուր, ներկ ու զանազան քիմիական մարմիններ իրար խառնելով։ Այս տեսակ խարդախեալ գինիներ խմելէ նախամեծար է բնաւ գինի չխմել։

Պոլսոյ մէջ ու Թուրքիոյ շատ կողմերը օղին ալ շատ տարածուած ըմպելի մ'է։ Եթէ օղին գինիի ալքոլով պատրաստուած ըլլայ, շատ լաւ. բայց եթէ բրինձի կամ փաքաքեսի ալքոլով պատրաստուած ըլլայ, շատ վնասակար է, պէտք չէ խմել։

Գիտենք որ Պոլսոյ մէջ մեծ գինետուները իրենք կը պատրաստեն օղին. բայց գինիի ալքոլը սուղ ըլլալուն համար միւս ալքոլները կը գործածեն. մանաւանդ այն տասը փարանոց օղին, զոր լեցուն գաւաթով կուտան, փաքաքեսի ալքոլին շատ վար տեսակովը պատրաստուած է ու բոլորովին թոյնի պէս կ'ազդէ։

***

Ալքոլաւոր ըմպելիներուն ու անոնց յատկութիւններուն վրայ հարեւանցի ակնարկ մը պատցնելէ վերջը, անցնինք անոնց գլխաւոր տարրին, ալքոլին, մեր վրայ ըրած ներգործութիւնը քննելու։

Ալքոլը դիւրավառ հեղուկ մ'է, աւելի դիւրավառ քան իւղը, այրելով մեծ ջերմութիւն կ'արտադրէ։ Երբ մէկը գաւաթ մը գինի կամ քօնեաք խմէ, ալքոլը ստամոքսին երակներէն ծծուելով արեան մէջ կ'անցնի ու կ'երթայ մարմնոյն ամեն կողմերը, կ'այրի ու ջերմութիւն կը պատճառէ։

Այս ջերմութիւնը, զոր ալքոլը յառաջ կը բերէ մեր ներսը, կը մտրակէ ուղեղն ու ջիղերը, հետեւաբար խանդ, համարձակութիւն, ոյժ կուգայ մեր վրայ. արեան շրջանը կը սաստկանայ, մարսողութիւնը կ'պրագանայ, շարժումները կ'ըլլան աւելի կորովի, միտքը աւելի կը պայծառանայ պահ մը, որ վաղանցուկ է. վերջապէս ընդհանուր օգուտ մը։ Այս օգուտն է որ ալքոլէն կը սպասեն գործաւորը, ատենաբանը, նաւաստին, որոց սակայն անհրաժեշտ չէ այն։

Գինին ներելի է խմել աւշային խառնուածք ունեցող մարդուն, որուն համար ուժաբեր մ'է. ուրիշ խառնուածքներ պէտք չունին ալքոլէն գրգռութիւն ընդունելու։ Ալքոլը տաքութիւն պատճառելուն համար կը յարմարի ծերունը մերթ ընդ մերթ խմել. ցուրտ կլիմայի մարդոց չափաւորապէս ալքոլաւոր գործածելը չվեղադրուիր։ Մարսողութիւնը դիւրացնելու համար, միայն ճաշի տակ մէկ կամ երկու գաւաթ գինի կամ քօնեաք խմելը կարելի է անոնց համար անոր որ պէտք ունին։ Այս պայմաններէն ու պարագաներէն դուրս ալքոլաւոր ըմպելիի գործածութիւնը չեմ ըմբռներ։

Բայց եթէ ալքոլը չափէն աւելի առնուի, գինովութիւն յառաջ կուգայ։ Գինովութիւնը գէշ վիճակ մ'է. մարմինին մէջ ընդհանուր անկարգութիւն մը կը պատճառէ. զգայարանք կը չփոթին, շարժումները կը սխալուին, մարսողութիւնը անկարգ է ու ախորժակը դադրած, ֆիզիքական ոյժը մեծապէս պակսած է այնքան որ մարմնին ծանրութիւնը չկրնար այլ եւս հաւասարակշռուիլ ոտքերուն վրայ. լեզուն անյօդ, անհասկանալի խօսքերու մէջ կը մոլորի. միտքին յստակութիւնը կորսնցուցած՝ առանց պատճառի զուարթ է կամ առանց հակառակորդի կը վիճի, կը բարկնայ, կը կռուի, կարծես յիմարացած է։

Բարեբաղդաբար այս վիճակը, որ արգահատելի է ֆիզիքականին տուած վնասներուն համար, ու ծիծաղելի՝ բարոյականին, արժանապատուութեան բերած արատին համար, վաղանցուկ է. քանի մը ժամէն ենթական կը սթափի գինովութենէն ու քիչ քիչ կը վերստանայ իր կորսնցուցածները, — առողջութիւն, ոյժ, ախորժակ, մտքի հաւասարակշռութիւն։

Եզրակացնենք թէ ինչպէս ամեն գործ, ամեն արարք իր նպատակն ունի, նոյնպէս ալ գինի կամ ուրիշ ալքոլաւոր մը խմելը նպատակ մը պէտք է ունենայ. եթէ պէտք կայ զայն գործածելու, ճաշի ժամանակ միայն մէկ երկու գաւաթ խմել. բայց եթէ պէտք չկայ, կաթիլն անգամ աւելորդ է ու վնասակար։

***

Եւ արդ, դու պատանի, ինչո՞ւ ցանկական աչքերով կը նայիս այդ գաւաթին. կը կարծես թէ գինի, օղի խմելը մեծ մարդու, չափահասութեան նշո՞ւրհ մ'է. դեռ փոքր ես ու պէտք չես կրնար ունենալ այդ ըմպելիներուն։ Դիտցիր որ թոյն մ'է ալքոլը ու քու

[illegible]

[illegible]

[illegible]

լալը չէ կրցեր հասկնալ. այժմ ամբողջ Բարիզի թերթերը յիշեալ աղջկան օրուան կեանքովը կզբաղին. բայց աւա՜ղ որ իւր օրերը համրուած են եղեր եւ երեւելի վիպասանին մահուան եղերական նշանները, այժմէն իւր թղթակցուհւոյն վրայ ալ տեսնուիլ սկսեր են։

— Ըսել է թէ այդ ուսանողուհին ալ երկար չպիտի ապրի. չիտակը քանի խորհիմ թէ այնպիսի անհուն երեւակայութեան տէր մէկը մեռաւ, սոսկալի կերպիւ կը յուզուիմ, բոլոր մազերս գլխուս վրայ կը անկուին...։

— Կարսօ՛ն... եկու սա չիշս լեցու. մամիկս կ՚ըսէր որ հէմ լանք, հէմ երթանք։

— Այո՛, հէմ լանք, հէմ երթանք. սակայն ասիկայ աղէկ գիտցիք որ Մօրասանի պէս անզուգական գիտնական մը, հազիւ թէ հազար տարին անգամ մը կերեւի...։

— Զրհեղեղին համա՞ր է ըսածը, հարցուց պապա Համբար քովինին։

— Պապա, աղեկ ես ըռինա ես, բայց քիչ մը շատախօս ես։ Լռէ ու մտիկ ըրէ։

—Բան մը չը հասկնալէս ետքը, բան չունիս նէ մտիկ ըրէ, մուլտաց պապա Համբար և մխիթարուելու համար գաւաթ մը օղի խմեց։

—Իմ մասս, ես Զօլան Մօրասանէն աւելի նախադաս կը համարիմ, իր գրածները մարդուս սրտին խորը կը թափանցեն. Զօլայի «Լուրս»ը հրաշալիք մըն է, մինչդեռ Մօրասան երեւակայութեանց մէջ կը սաւառնի։

—Որչափ կոչտ ճաշակի տէր ըլլալու է մարդ որ Մօրասանի չը հաւնի։

—Խօսքերնիդ կշռեցէք, պարոն։

—Պէ՛ տղաք, ատ Մօմհասան ըսածնի՞դ ով է։

—Լռէ, պապա, լռէ, քու խելք հասցընելիք բանդ չէ։

—Ես իմ խօսքս կշռած եմ, պարոն Զօլային Լուրսը ի՞նչ է. ուիտագնացութեան նկարագիր մը. Խաչին Արմաչ երթամ նէ, ես ալ կրնամ Զօլային Լուրսին պէս հատոր մը հրատարակել։

—Ատոր ըսելիք չկայ, կը շնորհաւորեմ զձեզ, միայն թէ ճամբան նայէ որ պարոն Զօլայի չընդհարիս։

—Ինձ նայեցէք վիճաբանութեան մէջ ծաղրարանել չը վայլեր. Բասինի, Լամիշնէի, Շաթօպրիանի, Լամարդինի և այլ երեւելի մատենագրաց քով. Զօլան ուՄօրասանը ի՞նչ նշանակութիւն ունին։

—Ես ատանկ ծթռած հինցած մատենագիրներուն կուտ մը անգամ չեմ տար։

—Ես ալ՝ Բասինի ողբերգութիւններէն հազար անգամ գերազանց կը գտնամ Ֆլորիանի հովուերգութիւնները։

—Նայէ Ֆլորիան աղբոր տեղ է. պարոն Դանիկը հախ ունի, ֆախաթ իմ գացած օրս հովիւ մովիւ չը տեսայ հոն։

—Կեցցես, պապա Համբար, բեր սա գաւաթդ լեցունեմ և ըսէ մեզ թէ այս գրագէններու մասին ինչ դիտողութիւն ունիս։

—Ես ութիւնի հետ գործ չունիմ, օղուս, բախիս կը խմեմ, քէֆս կը նայիմ։

Այս միջոցին, տիրող ժխորին մէջէն խանութպանին ձայնը լսուեցաւ որ — աղալար վագը՛թ տըր — կը պոռար։

—Վայ, ժամանակը անցեր է, ըսաւ մին և ժամացոյցը նայելով կրկնեց, այս ժամը ճիշդ երկուքն է։

Բարերաղդաբար գիշերուան ժամն երկուքին Պոլսոյ կողմը բոլոր գինետուներն ու կապելաները կը գոցուին. ուստի մեր վիճաբաններն ալ մեկնեցան գինետունէն։

Այժմ մենք ալ Զօլայի հիացողներէն պարոն Դանիկին հետեւինք, տանը դուռնէն ներս մտնելուն, մայրը դիմաւորելով ըսաւ։

—Ծօ տղայ, աս ո՞ր ատենի կալնէ։

—Գազինօն բարեկամներու հետ խօսակցութեան բռնուեցայ։

—Ատ ինչենի խօրաթուիլ է որ, մինչօք գիշերուան երկուքը կը քշէ կոր։

—Ինչ գիտնամ իշտէ գրականութեան վրայ խօսեցանք։

—Բերականութիւնը մէ յխանա՞ն կը սորվիք կոր, վարժապետն ալ զահէր թէզկեահտարն է։

—Երկար բարակ խօսք հասկցնելու ժամանակ չունիմ, կերակուրը պատրաստ է նէ քիչ մը բան ուտենք։

—Մենք կերակուրնիս որ սահաթ է կերանք. մաղմաղին վրայ քեզի համար նոհուտլու եմ դրեր, գնայ թապախը լեցուր կեր։

—Ամենքս մէկտեղ ուտէինք նէ չէ՞ր ըլար։

—Մինչօք կէս գիշեր քե՞զ պիտի պէքլէյէնք. չէնք շնորհք ատենին եկ տունդ եկու, ի՛նչ էք հասկցեր ատ զբխըմ բախիյէն։

—Պէ մարիկ ի՞նչպէս հասկցունեմ, Զօլայի և կիսը Մօրասանի վրայ վիճաբանեցանք։

—Ծօ Դէթէոնին փեսան ի՞նչ է եղեր։

—Գետնին տակը անցեր է. հիմայ Դէթէոնին փեսա՞ն ուրկէ հանեցիր. կիսը Մօրասան ըսածս Դաղղիացի գրագէտ մըն է. բայց Զօլայի հանճարին չը հաւասարիր. Զօլայի Լուրսը մէկ հատիկ է։

—Զօլայի պո՞ւրտը ինչ է ծօ, կէնէ աս գիշեր վախնամ չատես փախուցեր։

—Տէր Աստուած դուն ողորմիս, կը տեսնամ որ պապա Համբարին պէս քեզի ալ խօսք հասկցնելը դժուար պիտի ըլլայ, երթամ քիչ մը բան ուտեմ ու պառկիմ, ըսելով վերի խուցը ելաւ ուր կրակարանի մը վրայ պտուկի մը մէջ ճոհուտլուն ճզալով իրեն կը սպասէր։

Ահա այս է Պոլսեցոց՝ գրեթէ ընդհանուրին իրիկուան կեանքը, որ դժբաղդաբար տխուր է։

Ց. ՀԱՃԵԱՆ

«ԱՊՐԻԼ ՄԷԿ»

Այս խորագիրը կը կրէր Ց. էֆ. Հաճեանի գաւեշտականը. բայց ոմանք կարծեր են կարդալ այդ խորագրին տակ Ապրիլ մէկին դիրար խաբելու սովորութեանց մասին ուսումնասիրութիւն մը և պատրանք կրեր են։

Ահա հետեւեալ տողերով կուզանք փարատել այդպիսիներու պատրանքը արտագրելով կարեւոր հանդէսէ մը։

«Ապրիլ մէկն ի վաղուց հետէ միամտաց հետ խնալու և այլ և այլ կատակարանութեանց որոշուած օր մը կը մտածուի։ Ապրիլ մէկին զմէկը տեղ մը առաքելն ուրիշ նպատակ չունի, բայց եթէ իրեն վայրապար շրջան մ՚ընել տալ վրան ծիծաղելու համար։ Գերմանիա առակ եղած է ըսել. «Ապրիլ մէկին՝ յիմարն ուր որ կ՚ուզես կրնաս առաքել»։ Եթէ մէկը դեղավաճառի կամ վաճառանոց երթայ խեցգետնի արիւն կամ ճանճի ճարպ, կայծքարի ձէթ կամ վարդկանաչ թանաք, եռացեալ ձիւն կամ հիւսուած աւազ, իշու հաւկիթ կամ թիթռան միս, եւայլն բերելու, իրրեւ ապրիլի յիմար կ՚ողջունուի։ Այսպէս նաեւ Շուեդի, Տանիմարքայի և Անգղիոյ մէջ այս սովորութիւնը կայ։ Անգղիացիք սոյն օրն «Ամենայն յիմարաց օր» կ՚անուանեն։ Լոնտոնի մէջ եթէ ապրիլի կատակներով զբաղող փողոցի տղոց մէկն իւր խարէութիւնը յաջողցնելու ըլլայ, բարձրաձայն քրքիջով մը կը գոչէ՝ «Ով դու ապրիլի յիմար»։ Իսկ Հիւս. Անգղիա խարուողին կռնակը բան մը կը կախեն կամ յանկարծ առանց իմանալու երեսը կը սեւցնեն, եւայլն։

«Ապրիլ մէկին մարդ խաբելու սովորութիւնն ի բաց առեալ զՍպանիա և զՓորթուգալ, բովանդակ Եւրոպայի մէջ տարածուած է։ Ռուսաստան բնակող Գերմանացւոց մէջ այս սովորութիւնն կը տեւէ, բայց Ռուսաց լեզուն ասոր համար բացատրութիւն մը չունի։ Գաղղիացիք այս սովորութիւնը «Միականի պատգամաւորութիւն» կը կոչեն, Իտալացիք «Բալէնտրինոյ խաղալ», Պոքաչիոյ բանաստեղծին (+1375) ժամանակը ծանօթ միամիտ ոստայնանկի մը անունէն առնուած։ Գաղղիա, Իտալիա և Պելճիա, այս ապրիլի առաքման համար կըսեն նաեւ՝ «մէկուն ապրիլի ձուկ պարգեւել»։ Ապրիլի ձուկ ըսուածը թիւնիկն է (ուսկումրու), որ այս ամսոյս մէջ թարմ կուտուի, և սոյն գաւառներու մէջ մեծ փափկակերութիւն կը համարուի։ Այս ձուկը ճիշդ ապրիլի սկիզբները կը սկսի գաղղիական ծովեզերաց վերայ տեսնուիլ։

«Թէ ապրիլ մէկին մարդ խաբելու սովորութիւնն ուստի՛ յառաջ եկած է, զանազան կարծիք կան։ Ոմանք Հռովմայեցւոց Կուիրինեան տօներէն յառաջ եկած կը համարին, այլք կը մեկնեն թէ ապրիլի անհաստատ և պատրիչ օդերուն նշանակական ներկայացուցումն ըլլայ։ Գաղղիացիք այս սովորութեանս ծագումը պատմական դէպքի մը կ՚ընծայեն. Լուդովիկոս ԺԳ. ին աչքէն ինկած Լոթարենգիայի իշխան մը Նանսիի բերդին մէջ բանտարկուած էր, և պահապանները խաբելով ազատեցաւ և Ապրիլ մէկին Մէօրթ գետէն լողալով անցաւ ազատեցաւ։

«Հեթանոսական ժամանակներէն մընացած ժողովրդական գրոյցներու մէջ ապրիլ մէկն աւելորդապաշտութեան երեւակայած շարագուշակ օրերէն մէկն համարուած է։ Ռայնսպէրկ իւր «Տօնական տարի» գրուածին մէջ՝ ասոր նկատմամբ հետեւեալը կը գրէ։

«Գրեթէ ամէն ազգի մէջ սովորական բան մըն է ինչ ինչ օրերն այս կամ այն պատճառաւ բարեգուշակ կամ չարագուշակ համարիլ, և այս կարծիքս ոչ միայն շաբթուն այս կամ այն օրուան համար է, այլ և այս կամ այն ամսուան որոշ օրերուն համար ալ՝ առանց նկատելու անոնց շաբթուան ո՛ր օրը պատահիլը։ Այս շարագուշակ օրերէն ի մասնաւորի այս երեքն յոռեգոյնները համարուած են. Ապրիլի 1, յորում Յուդա ծնաւ. Օգոստոս 1, յորում սատանան դժոխքի դատապարտուեցաւ, և Դեկտ. 1, յորում Սոդոմ Գոմոր բնաջինջ եղաւ»։

ՄԵՏԱՔՍԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆ Ի ՊՐՈՒՍԱ

Տեղւոյս մետաքսի ընտիր տեսակն որ ժամանակներէ ի վեր մեծ յարգ կը վայելէ Եւրոպական առեւտրական հրապարակին վրայ, հետզհետէ տգնուանալու վրայ է ճարտար գործարանատերց ձեռամբ։ Բաղաք մը, որ իր շահուն գըրեթէ կէսը այս նիւթէն կ՚ստանայ, հարկաւ այս արհեստագործութիւնն այլ և այլ միջոցներով աւելի զարգացնել կը պարտի։

Մետաքսի գործարաններն՝ որք զանազան միջոցներով մեծ օգուտներ կ՚ընծայեն քաղքիս, վերջին ատենները մեծաւ մասամբ Եւրոպական դրութեամբ են շինուած և այսօր ասոնց թիւը, միայն Պրուսայի մէջ, 41ի կը յանգի։

Այս գործարանները, որ 2060 ճախարակներ (մանճըլըխ) կը պարունակեն, առանց բացառութեան եթէ բանին, օրական 4000 քիլօ շոր խոզակ մետաքսի կը փոխեն. միջին հաշուով 5 քիլօ շոր խոզակէն օխա մը մետաքս կը պատրաստուի, հետեւաբար 1000 քիլօ մետաքս կը հայթայթեն ամեն օր, որով տարին 240.000 քիլօ մետաքս։ Գործարանի մը մէջ պէտք է աշխատի 60 է մինչեւ 100 հոգի անոնց թուոյն նայելով. ուրեմն այս բոլոր գործարանաց մէջ 3150ի չափ աղքատ գործաւորներ կամ գործաւորուհիներ կ՚աշխատին, որոնք իրենց ապրուստը այս միջոցաւ միայն կը մատակարարեն. շաբաթը 62,500 ղրշի չափ գումար մը կը բաշխուի այս խեղճ գործաւորներուն։

Այս միջոցին գործարաններուն գրեթէ ամենն ալ գոց են, որովհետեւ անցեալ տարի խոզակի բերքը բաւական նուազ ըլլալով, ի հարկէ ստիպեալ դադրելու հարկադրուեցան, բայցկը յուսացեալ որ այս տարի արտադրութիւնը առատ կըլլայ։

Այժմ խոզակին քիլօն 35-40 ղրշ, կարծէ, մինչ մետաքսին օխան 1,90էն 1,95 լիրա է։

Քաղաքս ունի նաև շերամաբուծական վարժարան մը, ուր շատ տեղերէ ուսանողներ կը գտնուին։

Զ. Ց. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

Պրուսա, 3 ապրիլ։

Քաղաքական լուրեր

Դիւանագիտական շրջանակաց մէջ հետզհետէ ստուգութեան կերպարանք կ՚առնէ ա՛յն զրոյցը թէ Ռուսիոյ և Չինու մէջ գաղտնի դաշնադրութիւն մը կնքուած է։

Այս տեսակ զրոյց մը անհիմն ըլլալ չթուիր, երբ մանաւանդ աչքի առջեւ բերենք իրարու յաջորդող երկու կարեւոր դէպքերը, Բարթ Արթիւրի Ռուսիոյ թողուիլը և Բէյճիլի նախորդ փոխարքային՝ Զարին թագադրութեան հանդէսին իբր Չինաց կայսեր ներկայացուցիչ ղրկուիլը։

Ժամանակ մը չինական սնափառութիւնը ինքզինքը կը խաբէր, կարծելով թէ Արեւմտեան տէրութեանց դեսպանները պարզապէս հպատակ իշխանութեանց ներկայացուցիչներ էին, որոնք պարտաւոր էին, պարբերաբար, իրենց կառավարութեանց յարգանքները մատուցանել Երկնից Որդւոյն։

Այս սխալ կարծիքը, որ Ասիոյ մեծագոյն պետութեան յառաջդիմութեան ա՛յնքան ընասակար եղած է, Արեւելական ազդեցութեան ներքեւ ցրուող առաւօտեան մառախուղին պէս յամր յամր կ՚աներեւութանայ։

Կարծեաց այս բարեշրջութիւնը, գիսակաւոր ժողովրդեան վերին դասակարգէն սկսելով, տակաւ միւս դասակարգերուն մէջ կը մտնայ և կը յուսացուի որ քիչ ժամանակէն յետին չինական դասակարգին մէջ ալ մուտ գտնէ։

Եւրոպիոյ ըրած զինուորական արշաւանքները և նոյն իսկ ճարտնական մոխրաթաւալին Չինական հիւանդաբուժին ըրած վերջին անարգանքը՝ միջահասակ և ուշիմ ժողովրդեան աչքը տակաւ կը բանայ։

Եւ Բեքինի արքունիքը՝ օտար տէրութեանց աշակցութեան կարեւորութիւնը ըմբռնելով՝ Զարին թագադրութեան հանդէսին այնպիսի մարդ մը կը ղրկէ որ, թէ՛ արժանապէս զինքը ներկայացնէ հիւսիսային պետութեան քով և թէ՛ անոր դիւանագիտական ակմբոց մէջ արդիւնաւորապէս աշխատի Չինու քաղաքական ճակատագրին համար։

Լի-Հունկ-Զանկ, Չինաց կայսեր ներկայացուցիչը և երկիլիսնատէր հսկայն, իւր երկրին Պիսմարքն է. ժողովրդեան ստորին խաւերուն մէջ քառասուն տարի աննշան կեանք մը անցնելէն ետքը՝ յանկարծ խոնարհ վիճակէն իւր այժմու բարձր դիրքը բարձրացած է, ու, երեսուն և հինգ տարիներէ ի վեր, անվթար պահած է արքունեաց մէջ ունեցած վարկը։

— 1 —

ԿՈՐՈՒՍԵԱԼ ԿՏԱԿԸ

ՀԵՂԻՆԱԿ

Յ. Մ. ՀԱՃԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ՍԱՐԴԻՆԷ

Իրիկուան ժամը տասնին, կամուրջէն մեկնող Շիրքէթի 18 թիւ շոգենաւին շոգոյ խողովակը մեծ ուժգնութեամբ շոգի դուրս կարձակէր, որմէ կը հասկցուէր թէ մեկնելու վայրկեանը մօտեցած էր և յիրաւի ալ ճամբորդները մեծ հապճեպով շոգենաւ կը մտնէին։

Երսուն հինգ տարեկան տեսքով մաքուր հագուած պարոն մը, մեռաքսակայ հովանոց մը և փոքր պայուսակ մը բռնած, առանց ընդհանուր հապճեպին մասնակցելու, հանդարտօրէն գրպանէն քսանոց թուղթ մը հանելով, ելնի մահղլէի համար առաջին կարգի տոմսակ մը առաւ և երբ կը պատրաստուէր սանդուղքն թնալով շոգենաւ մտնել, ձայն մը առաւ որ կըսէր.

—Պարոն, խնդրեմ ըսէք, Պէօյիւք տէրէ յի շոգենաւն ո՞րն է։

Պարոնին այս հարցումը ուղղուած տասնեւ ութ տարեկանի մօտ խիստ ըմբռնելի գեղեցկութեամբ աղջիկ մըն էր, որուն հագած պարզ զգեստներէն միջին դասու ընտանիքէ ըլլալը կը հասկցուէր։

—Այս է, պատասխանեց պարոնը, սակայն աճապարեցէք որովհետեւ հիմայ պիտի մեկնի։

Աղջիկը տոմսակ վաճառողին պատուհանիկը վազեց և ձեռքը գրպանը տարաւ, բայց մէկէն ի մէկ գոյնը նետեց և պարապ ձեռքը ուժգնութեամբ, գրպանէն դուրս հանեց և ողորմուկ ձայնով մը կակազեց։

—Ո՛հ, տէ՛ր Աստուած, քսակս կորուսեր եմ, հիմայ ի՛նչ պիտի ընեմ։

Մեր նկարագրած պարոնը, որ իրողութիւնը հասկցած էր, տոմսակավաճառին մօտենալով ըսաւ.

—Օրիորդին Պէօյիւք տէրէի համար առաջին կարգի տոմսակ մը տուէք։

Աղջիկը, չիկնելով քանի մը շնորհակալութեան բառեր թոթովեց. բայց դժբաղդաբար այս միջոցին շոգենաւը կամուրջէն մեկնեցաւ։

—Է՛հ, չար սատանայ, գոչեց պարոնը։

—Մթթէ ասկէ ուրիշ շոգենաւ չիկա՞յ, հարցուց աղջիկը վեհերոտութեամբ։

—Տասն և մէկին քառորդ մնացած վերջին շոգենաւը կայ, բայց երեք քառորդի յապաղում մը չես գիտեր ո՛ր աստիճան միաս կը պատճառէ ինձ, ըսաւ ակներև յուսահատութեամբ մը։

—Շատ կը ցաւիմ որ ես պատճառ եղայ այս դժբաղդութեան։

—Եղածը եղած է, այժմ քանի որ վերջին շոգենաւին մնացինք, գոնէ ժամանակ անցնելու համար խօսակցինք. ընիկ Պէօյիւքտէրէցի՞ էք։

—Ո՛չ, երկու տարի է ի վեր է որ մայրս և ես հոն հաստատուած ենք։

—Հայր կամ եղբայր չունի՞ք։

—Հայրս ճանչցած չեմ, ինձմէ երկու տարու պզտիկ եղբայր մը ունի վեց տարեկան եղած ատեն առաւօտ մը տունէն առեւանգեցին. անկէ ի վեր իւր վրայօք լուր մը առած չենք։

Օտարական պարոնը այս լսելուն՝ թեթեւ սարսուռ մը ունեցաւ, բայց ինքզինքը զսպելով հարցուց.

—Եղբօրդ առեւանգումին ատեն ո՞ւր կը բնակէիք։

—Բերա, Սագըզ աղաճը...

—Թիւ տասն երեքնէ, գոչեց օտարականը՝ բոլորովին այլայլած։

—Այո՛, պարոն, ըսաւ աղջիկը վերջին աստիճան զարմացած, բայց դուք մեր տան թիւը ո՞ւակից գիտէք։

Օտարականը իւր այլայլութենէն անմիջապէս ոգեւորելով պատասխանեց.

—Յիշեալ թուականին ես ալ Սաքըզ աղաճ կը բնակէի և հիմայ միտքս կուգայ որ ան ժամանակ այդ առեւանգման լուրը բաւական ժխոր հանեց թաղին մէջ։

Օտարականը կը սպէր, ինչպէս որ պիտի հասկցուի վերջէն. սակայն այս պատասխանը խիստ բնական երեւցաւ աղջկան, և զարմանքը փարատելով տխրութեամբ յարեց.

—Ի՞նչ օգուտ, գտնելու համար կատարուած բոլոր հետազօտութիւնները ապարդիւն մնացին. մայրս մինչեւ հիմայ կը պնդէ որ դնչունները դողցած են։

—Շատ հաւանական է, անշուշտ մայրերնիդ մինչեւ հիմայ իւր խուզարկութիւնները կը շարունակէ։

—Դժբաղդաբար տարիէ մը աւելի է որ ձախ ոտքը ու թեւը կաթուածահար եղաւ, և ես պարտաւորուած եմ միշտ իւր քովը գտնուելով խնամել զինքը։

Աղջկան մօրը կաթուածահարիլը լսելուն, օտարականին աչքերը ուրախութեան փայլմը առին. է՛հ, ըսաւ մտովի, Սարդինէ կաթուածահար, այդ կողմէ վախ չունիմ այլեւս. իսկ գալով այս աղջկան, նա չի ճանչնար զիս, ուստի երբ որ ուզեմ ձեռքիս մէջն է։ Ահաւասիկ շոգենաւն ալ եկաւ։

Ցիրաւի ալ 20 թիւ շոգենաւը, անմիջապէս լցուիլ սկսաւ յետամնաց վոսբորաբնակներով, որոց երեք քառորդը, մէկ մէկ նպարի լեցուն տոպրակ բեռցած, քրտնաթոր, նստելու թիլ մը տեղ գտնողը մեծ բաղդի տէր կը համարուէր. ասոնց այս կամաւոր բեռնաւորումը տեսակ մը խնայողութեան կրնար վերագրուիլ. օրինակի համար, Սարբեար միսին օխան 7 ղրուշի կը ծախուէր, մինչդեռ Պոլիսէն 6½ ղրուշի կրնար առնուիլ՝ արդ, միջնակարգ ընտանիքի մը համար շաբաթական չորս օխա միսը Պոլսէն առնուելով, երկու ղրուշ կը շահուէր. սակայն ոչ ոք կը մտածէր թէ չորս հօխա միսը, բեռնակիր մը 3 ղրուշի հաշիւ կը տանի մինչեւ Սարբեար, ճամբու ծախքն ալ ուրիշ. այնպէս էր նաեւ բանջարեղէնի և ամէն տեսակ նպարեղինաց մասին, և, կարծենք մինչեւ հիմայ այս կարգի խնայողութեան հետեւողներ շատ կը գտնուին Սարբեար, օդափոխութեան գացող դասակարգին մէջ։

Մեր նկարագրած անծանօթ պարոնը, մանկամարդ աղջկան հետ երբ շոգենաւ մտաւ, դիտմամբ զատուելով քոմֆոր օթեակներէն մին մտաւ, օրիորդն ալ կանանց յատկացեալ կողմը

Անբեր գետնի մը վրայ ինկած այս թուզի թինը (կուտ) քառասուն տարի բեղմնաւորութեան յատկութիւնը պահելէն ետքը՝ վերջապէս ծլած ու աճած է, և թզենին, 35 տարիէ ի վեր, իւր բազմաթիւ տերեւներով մասամբ ծածկած է Զինական մերկութիւնը։

Արժանիքը քիչ շատ ամէն տեղ կը գնահատուի։ Երկնային կայսրութեան պետերը հաճած են փոշիի մէջէն գտնուած այս մատանին իրենց մատն անցնել և քանիցս իրենց անծայրածիր երկրին թշնամեաց ցոյց տալով զայն՝ անոնց աչքը կուրցընելու չափ շլացնել։

Այս հանճարեղ ծերունին Մոսկուայի մէջ թագադրութեան հանդէսին ներկայ գտնուելէն ետքը՝ Բարիզ պիտի ուղեւորի և հոն, առիթ պիտի ունենայ ո՛չ միայն քաղաքական հարցերով զբաղելու, այլ և մօտէն տեսնելու եւրոպական քաղաքակրթութիւնը, որուն իւր երկրին մէջ ծաւալելուն ա՛յնքան ջերմ կուսակից է։

Եւ երբ Բեքին վերադառնայ, անշուշտ դեղին ցեղին մեծագոյն հատուածը պիտի օգտուի իւր կատարելիք ամէն կարգի օգտակար ձեռնարկներէն։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

Բարիզ։— Լի-Հունկ-Զանկ Փոխարքայն Ռուսական Կայսերական Ընկերութեան շոգենաւով Բոր Սայիտէն Օտեսա պիտի ուղեւորի։

Վիեննա։—Հակահրէականաց պարագլուխ Տօգդ. Լիւկըր, նորընտիր քաղաքային խորհրդոյն մէջ, դարձեալ քաղաքապետ ընտրուեցաւ 42ի դէմ 96 քուէով։

Փեթերսպուրկ։— Հապէշաց Մենելիք կայսրը ներկայացուցիչ պիտի չղրկէ Զարին թագադրութեան հանդէսին։

Ճիպրալդար։—Հրաման հասաւ Ճիպրալդարի հետեւակ պահապան զօրաց հրամանատար Քուրլինկթըն զօրավարին՝ որ անմիջապէս հարաւային Ամերիկէ երթայ՝ Մագալանէներուն դէմ պատերազմող զօրաց վերին հրամանատարութիւնը ստանձնելու համար։

Բարիզ։—Ծերակոյտն որոշում մը ընդունեցաւ որով Մատակաբարի համար կառավարութեան կողմէ խնդրուած վարկերը կը յետաձգէ, մինչեւ որ երկիրը ա՛յն տեսակ սահմանադրական նախարարութիւն մը ունենայ որ երկուց ժողովոց միանգամայն վստահութիւնը գրաւած ըլլայ։

Բարիզ։—Ծերակոյտի տուած անվստահութեան որոշման վրայ՝ Պ. Պուռժուայի դահլիճը իւր հրաժարականը մատոյց Պ. Ֆէլիքս Ֆոռի։ Երեսփ. ժողովն ամսոյս 23ին նիստ ընելու հրաւիրուեցաւ։

Ազգային լուրեր

Խառն ժողովոյ որոշմամբ Երուսաղեմայ միաբաններէն Արժ. Տ. Անանիա վարդապետ Եդեսիոյ առաջնորդութեան փոխանորդ կարգուեցաւ, նախորդ փոխանորդին վախճանման պատճառաւ։

Կրօնական ժողովոյ որոշմամբ Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ քարոզիչ կարգեցաւ Արժ. Տ. Եղնիկ Ծ. Վ. Գալփագճեան փոխանակ Արժ. Տ. Վահան Ծ. Վ. Ցակոբեանի, որ Պանտրմա և Պալըքէսէրի առաջնորդութեան տեղապահ կարգուելով ի մօտոյ իւր պաշտօնատեղին երթալու հրահանգ ստացած է ժողովին կողմէն։

Գոհութեամբ կ'իմանանք թէ Մկըրտիչ էֆ. Կիւմիւշեան, նշանաւոր գաղղիաբանը, Մայր վարժարանին տնօրէն կարգուած է։

Կը շնորհաւորենք թէ՛ մեր պատուարժան պաշտօնակիցը և թէ Գում Գաբուի ազգայինները, որ գիւտցած են ա՛յսքան լաւ ընտրութիւն մը ընել։

Զորեքշաբթի, Քաղաքական ժողովը, ընդ նախագահութեամբ Ամէն. Ս. Պատրիարք Հօր, նիստ բացաւ և գրագրեցաւ իւր օրակարգին վրայ գտնուած ինչ ինչ խնդիրներով։

Վաղը, ժամը 6½ին, մեր ազգին բարեկամներէն, առաջնակարգ դատնակահար, Անթուան էֆենտի Մէրճան, իւր Օրթաքէօյի տան մէջ, ընտանեկան նուագահանդէս մը պիտի կատարէ։

Հայ արուեստագէտն, անշուշտ, իւր բարեկամաց շրջանակին մէջ անգամ մըն ալ ի յայտ պիտի բերէ իւր արուեստին մէջ ունեցած մեծ հմտութիւնը։

Պրուսայի և շրջակայից մէջէն բաժանորդագրուիլ փափագողք, թող հաճին դիմել առ Անդրանիկ էֆ. Խանճեան, որ կը գտնուի Սէթ պաշի Փէօրբիւսիի կողմերը։

Ներքին լուրեր

Մեծ ռուկան։ — Կայս. Իրատէ մը հրամայեց որ անմիջապէս ձեռնարկուի Մեծ Շուկային նորոգութեան, շուկային նորոգութեան համար յատկապէս կազմեալ յանձնաժողովին մատուցած տեղեկագրին պատճառաւ։ Յանձնաժողովը կ'առաջարկէր իր արդի վիճակը պահելով նորոգութիւններ կատարել։

Մաֆս։—Ֆիլիպէի առեւտրական սենեակն որոշեր է խնդրել Պուլկար կառավարութենէն հարկ եղած դիմումն ընել Օսմ. կառավարութեան, որպէս զի երկու երկիրներու մէջ փոխանակուած վաճառքներն մաքսէ զերծ ըլլան։

Երկաթուղիք։ — Անատոլուի երկաթուղեաց Էսկի շէհիր - Գոնեա գծին շինութիւնը մինչեւ Ըլկըն աւարտած է։ հետեւաբար կառախումբերն մինչեւ վերոյիշեալ տեղն պիտի երթեւեկեն։

Վարդի իւղ։ — Էնկիւրիի Զորում գաւառակին մէջ ալ վարդենիի մշակութեան ձեռնարկուած է։ Կուսակալութիւնը երկրագործական նախարարութենէն 15000 տունկ ուզած է։

Վերջերս որոշում մը տրուած է որ վարդի իւղը հինգ տարի տասանորդի տուրքէ ազատ պիտի ըլլայ, որպէս զի այս արհեստը զարգանայ և ընդհանրանայ։

Ուրֆատուն։—Ա. յտընի նահանգին մէջ Գարչը եագի և Մաղնիսայի տնկարաններէն մէկ տարուան մէջ 441,000 Ամերիկեան որթատունկ բաշխուեր են որթալուիծէ վնասեալ այգեպաններուն։

Osur մարտանաւեր։ — Զորս շաբաթ ետքը Իզմիրի նաւահանգիստը պիտի ժամանեն երեք չորս մարտանաւէ բաղկացեալ ֆրանսական նաւախումբ մը։

Միւհիր էտհեմ բաշա։ — Զէյթուն գտնուող շրջուն զորաբաժնին հրամանատար միւշիր էտհեմ բաշայի պաշտօնին տիտղոսը պիտի ըլլայ՝ Հալէպի, Ատանայի և շրջակայից արտասովոր ընդհանուր հրամանատար։

Սնանկութիւն։—Էրզրումի առեւտրական դատարանին որոշմամբ Պալաբեան և ընկերութիւնը երեսուն հազար ոսկւոյ բացով սնանկացեալ հռչակուած է։ Այդ որոշում պաշտօնական հեռագրով հաղորդուած ըլլալով, նոյն վաճառատան մայրաքաղաքիս մէջ ունեցած մասնաճիւղն ալ գոցուեցաւ։

Մուրացկանները։—Բ. Դրան հրամանին վրայ, ոստիկանութիւնը շաբաթ օրէն սկսաւ հաւաքել մուրացկանները և զանոնք Համիդիային անկելանոց ղրկել։

Կամուրջ եւ խնուդիք։ — Պետական Խորհուրդն որոշեց որ խճուղիներու եւ կամուրջներու շինութեան մէջ եթէ մէկը չուզէ աշխատիլ և կամ աշխատութեան փոխարէն դրամտալ, իրրև պատիժ չորս աւուր տեղ վեց աշխատի եւ կամ երկու աւուր աշխատութեան ըստակը վճարէ։

Հանիֆ. — Ա.յասուլուքի (Ա.յտրն) Զիրքինճէ գիւղին մէջ գտնուած զմբարայի հանքի մը շահագործման համար մենաշնորհ պիտի տրուի Պետրոս էֆ. Սիմոնեանի։

Իսկ հազարապետ Իպրահիմ պէյի պաշտօն յանձնուած է զինուորական տեսակէտով քննութիւններ կատարել Այտընի նահանգին մէջ ճկվահիրճեան էֆէնտիի երեւան հանած հանքերուն նրկատմամբ։

Ողողում. — Սրվազի նահանգին մէջ ձիւներն հալելով հեղեղներ գոյացեր եւ գետակները յորդեր են, սակայն ո եւ է վնաս չէ պատահեր։

Զինուորք։—Սապահ կ'ըսէ թէ Պիթլիսի նահանգին կինճ գաւառին կեդրոնին մէջ գտնուած զինուորք, ճապաղջուր գաւառակը ղրկուեր են։

Մահու պատիժ։ — Երեքշաբթի, ոճրադատ ատեանը դատեց մարդասպան Մուստաֆան, որ կանխամտածութեամբ սպաննած էր կառապան Օսմանը։ Ատեանը զայն մահուան դատապարտեց։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

—Ապրիլ 8 թուականով Բարձր. Մեծ Եպարքոսին ուղղեալ հեռագրեր ծանուցած են թէ Պրուսայի, Տրապիզոնի, Մուսուլի, Պիթլիսի, Տիարպէքիրի, Գոնեաի, Սըվազի, Ատանայի, Հալէպի, Էնկիւրիի, Վանայ, Էրզրումի, Գօնեաի, Հալէպի և Տիարպէքիրի նահանգներուն մէջ ալ, շնորհիւ Վեհ. Սուլթանին, կատարեալ անդորրութիւն և ապահովութիւն կը տիրէ։

ՀԵՏԱՔՐՔԻՐՆԵՐՈՒՆ

Մեծն Բրիտանիոյ բնակչաց կօշիկներուն և մուճակներուն համար 12 միլիոն անգ. ոսկւոյ արժողութեամբ կաշի կը սպառուի։

* * *

Ամէն օր, աշխարհիս մէջ, երեք հազար ամուսնութիւնք կը կատարուին, և այս ամուսնութիւնք, ընդհանրապէս, տեղի կ'ունենան Յունիս ամսոյ մէջ։ Այս վերջնոյն մէջ Հայերը չեն գտնուիր կարծեմ։

* * *

Անգղիա ամեն տարի մէկ միլիոն տոլարի լուցկի կ'արտադրէ։

* * *

Հէյնոսի գիներները 11, Շամբանեաները 12, Սէրին 19, Մարաքինոն 34, Պրանտին 53,4 և Ուիսքին 54 առ հարիւր ալքոլ կը պարունակեն։

* * *

Աւելի քան 1,000,000 անձինք, այր, կին, տղայ, յետին թշուառութեան մէջ են Հնդկաստանի մէջ։ ԱՐՇԱԿ

Ա. Զ Դ

Իւսկիւտարու Ս. Խաչ վարժարանին համար մեծայուն դաստիարակ ուսուցիչ մը կ'ուզուի։

Դիմել նոյն վարժարանը։

Բ Ռ Ա Թ Ի Ք

Դաղղիերէն լեզուի քաջահմուտ ուսուցիչ մը, որ բռաթիքի ճիւղին համար իր ըրած մասնաւոր գիւտին շնորհիւ քիչ ժամանակի մէջ շատ յաջող արդիւնքներ տալու գաղտնիքը ձեռք բերած է, Ազգ. վարժարանաց եւ տուներու մէջ մասնաւոր բռաթիքի դասեր տալու եւ եթէ ուզուի լեզուն ալ սորվեցնելու պատրաստ է։

Դիմել Դաւթեան գործակալութեան գրասենեակը, թիւ 16 Գալատիոյ խան։

ԱՐՏԱՇԷՍ ՄԱՂԱԶԱՃԵԱՆ

Գրատուն եւ կազմատուն Մէրճան փողոց թիւ 63

Յաճախորդք գոհ պիտի մնան թէ՛ գիներուն ածանութենէն և թէ յանձնարարեալ գործերուն խնամեալ պատրաստութենէն։

ՍԻՄՈՆ ԳԱԲԱՄԱՃԵԱՆ

ՓՆՋԻԿ. պատկերազարդ, նախապատրաստական տարի հայերէն արտասանութեանց։ Գին 3 ղրշ.

ՀԱՒԱՔԱԾՈՑ, մասն Ա. Գ.—տպագրութիւն, բարոյալից եւ հետաքրքրաշարժ բովանդակութիւն, մանաւոր պատկերներով զարդարուած եւ ճոխացած չարագրութեանց նիւթերով։ Գին 5 ղրշ.

—Մասն Բ.— Բ. տպագրութիւն. պատկերազարդ, ճոխ պարունակութիւն։ Գին 7½ ղրշ.

ՆՈՐ ԲԱՌԱԳԻՐՔ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ. — Ամէն մարդու անհրաժեշտ, բառք 30,000։ Գին 15 ղրշ.

ՆԱՄԱԿԱՆԻ ԱՌՁԵՌՆ. — Նամակագրութեան արուեստին կատարեալ առաջնորդ մը։ Գին 7 ղրշ.

Կեդրոնատեղի Կ. Պոլիս, Հաճօրլիխան, թիւ, 20։

ՇԱԳԱԳ

Այս վաճառատան մէջ կը ծախուին ամեն տեսակ Սաթէն, Սպինաթ, Պուկուէն, Քառչու, Շէրիտ, կոճակ և գիները շատ գոհացուցիչ են։ Յաճախորդք պէտք է դիմեն Պոլիս, Սուլթան Համամ, թիւ 29։

Ա. Զ Դ

Հրդեհի և կենաց ապահովագրութեան ամենակենսական պէտքը զգացողներուն՝ ներկայիս կը յայտարարեմ թէ պատրաստ եմ իրենց ընդարձակ տեղեկութիւններ տալ։

Այս մասին մեծ հմտութիւն ունիմ և իմ պարկեշտութիւնս անտարակուսելի է. ըսեմ նաև թէ կրնամ նախապէս ո՛և է ընկերութենէ մը ապահովագրեալ բան մը, աւելի շահաւոր եղանակաւ մը, ուրիշ ընկերութենէ մը ապահովագրել։

Զիս տեսնել փափագողք դիմեն Մաղիկի խմբագրատունը։

ՄԱՆՈՒԿ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ

Գ. Ս. ԱՐԱՎԱՆՕԲՈՒԼՕ

Ղ Ա Լ Ա Թ Ի Ա

ԴԱՐԱՆԹԻՆԱ ՓՈՂՈՑ, ԼԷՈՆ ԽԱՆ

Այս վաճառատան մէջ կը ծախուին երկաթուղիներու, շոգենաւերու, գործարաններու համար պէտք եղած այլ և այլ տեսակ ներկեր, վրձիններ, խոզվակներ, և այլն։

Բ. ՍԻԿՐԻՏԻՍ Գ. ԱՆԱՍՏԱՍԻՍԻՍ

« ԼՈՒՍԻՆ » ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Սուլթան Համամ թիւ 2-36

Այս վաճառատուն որ Սինկէրի մէքէնաներու նախկին մթերանոցը վերադրուած է, կը վաճառէ ամէն տեսակ մեքենաքսեայ բրդեայ և բամբակեղէն կերպասներ, ընտիր թաւշներ, մանթոյի համար լայն ծանր բէլուշներ, ճերմակեղէններ, թիւլ բէրլուշներ, կարասեայ ծածկոցներ նաեւ օթիի համար սնտուկի ծանր գորգեր եւայլն, եւայլն։ Գիները խիստ գոհացուցիչ։

Այս տեսակ վաճառքներ առնելու համար անգամ մը մեր վաճառատունը այցելողները գոհ պիտի մնան միշտ։

Արտօնատէր
ԱՆՏՈՆ ՍԱԳԱԵԱՆ

Տնօրէն-խմբագիր
Ս. ԳԱՐԹԱԼԵԱՆ

ՏՊԱԳՐ. — ՆՇԱՆ Կ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ
Կ. Պոլիս Էսկի Զապրիէ Ճասսէսի Թ. 61

գնաց և հինգ վայրկեան վերջը շոգենաւը ճամբայ ելաւ։

Առաջին նաւամատոյցը՝ Պէշիկթաշ՝ բազմաթիւ ճամբորդ ելնելով, շոգենաւին մէջ մնացեալ ճամբորդները փոքր ինչ հանգիստ գտան և խելաց կողմը նարտ խաղացող խմբակները իրենց խաղը սկսան. զարմանալի պիտի թուի անշուշտ եթէ ըսենք թէ՝ մեր նկարագրած խնայադէտները, նարտի և օղի անխընայ ստակ կը վատնեն։

Ցիսուն տարեկանի մօտ գիրուկ շուկայի խանութպան մը, ձեռքի լեցուն տոպրակը շոգենաւին կաթսային վրայ տեղաւորելէ յետոյ, աթոռակ մը առնելով, պիւֆէին մօտը նստող իւր մէկ բարեկամին քովը գնաց։

—Բարի իրիկուն, Մանուկ աղա, այս ո՞ւրկէ ուր այսօր Պոլիս ելեր ես։

—Օ՜, բարի իրիկուն, Ղալաթիոյ կողմը անհրաժեշտ մէկը տեսնել հարկ եղաւ, ստիպուեցայ այսօր ելնալ... տոպրակիդ մէջ ի՞նչ դրեր ես որ արիւնոտեր է։

—Հա՛, Պոլսոյ ձկան վաճառանոցը քաշը 5 դահեկանի սաթնելի թրաձուկ մը դրեր էին, քաշուկէս առի. ախպա՛ր գեղը վեցէն վար չեն իտար կոր։

—Աղէկ, սակայն կաթսային վրայ մինչեւ Եէնի մահալլէ, տաքէն պիտի հոտի։

—Բան մը չըլլար՝ այս շոգենաւը սըրընթաց է, աչքդ գոցես բանաս Սարըեար կը հասնինք, նարտ մը խաղանք, դուն ան ըսէ ինծի...։

—Խաղ չեմ խաղար։

—Խաղ չե՞ս խաղար. իրաւ որ տարօրինակ մարդ ես դուն, անցեալ կիրակի օղի չեմ գործածեր ըսիր, յետոյ զիս լոլիկ գինով ընելով տունը թողուցիր և վերջէն մինչեւ կէս գիշեր ուրիշներու հետ անընդհատ խմեր ես առանց ինքզինքդ կորսնցնելու։

—Այն օրը օղի խմել հարկ էր, խըմեցի, ապա թէ ոչ գաւաթ մը անգամ չէի խմեր։

—Տարօրինակ մարդ ես, տարօրինա՛կ. ըսել է այս իրիկուն մէկմէկ հատ չի՞ պիտի կոնծենք։

—Ընդհակառակը, ես ալ հիմա պիտի առաջարկէի որ պիւֆէն երթանք մէկմէկ օղի խմենք։

—Կեցցես, բայց նախապէս ըսեմ քեզ թէ այս անգամ ստակը ես պիտի վճարեմ։

—Ըսածիդ պէս թողըլլայ, արի պիւֆէն երթանք։

Այս ըսելով, երկու բարեկամները պիւֆէին նեղ խցիկը գացին, Մանուկ աղա անուանեալ պարոնը՝ որ հակառակ իւր յիսուն տարեկան հասակին, ուժեղ մէկը կերեւէր, փոխանակ իւր բարեկամին պէս խցիկէն ներս մըտնելու, դրան առջեւն կեցաւ, առանց աչքը զատելու այն քովնտի սենեակին դրան վրայէն ուր մեր նկարագրած անծանօթ պարոնը մտեր էր։

—Ներս չիգա՞ս, բարեկամ, այդպէս դուռը կեցած օղի կը խմուի՞։

—Հոգ չէ, այսպէս աւելի հանգիստ եմ։

—Տարօրինակ մարդ, միշտ տարօրինակ։

Անծանօթ պարոնը, որ քովնտի օթեակներէն մին մտած էր, շոգենաւին ներսի կողմը բացուող պատուհանին քով նստելով, սկսաւ անտարբեր կերպով ճամբորդները դիտել. անդգալաբար իւր նայուածքը պիւֆէին դրան առջեւն կեցող պարոն Մանուկին հանդիպեցաւ։

—Շա՜տ բան, կմկմաց, ես այս դէմքը տեղ մը տեսած եմ, բայց ո՞ւր...։ Եւ աւելի խորացնելի դիտել սկսաւ, յետոյ իբր թէ հին յիշատակ մը մտքէն վանելուելով, իրաւ որ խենդ եմ, ըսաւ, անշուշտ նմանութենէ մը կը խաբուիմ, անկարելի է որ Ռուբէն այս պահուս Պոլիս գտնուի։

Շոգենաւը՝ ժամը տասն երկուքը քսան վայրկեան անցած՝ Պէշիկթաշէ յի նաւամատոյցը հասաւ, ելնող բազմութեան մէջ նախապէս նկարագրուած դեռատի աղջիկը տեսնելով, անծանօթ պարոնը անմիջապէս օթեակէն դուրս ելաւ։

—Պէտք է ուր բնակելնին դիտնամ, ըսաւ իւրովի։

Պարոն Մանուէլ, որ հաճի աղային հետ պիւֆէին դուռը կեցած օղի կը խմէր, անծանօթ պարոնին Պէշիքթաշէ ելնելը տեսնելով ձեռքը բռնած օղիին գաւաթը տրապիզին վրայ դնելով իւր ընկերին ըսաւ.

—Գիշեր բարի...։

—Հէ՞, ի՞նչպէս գիշեր բարի, ո՞ւր կերթաս։

—Պէշիքթաշէ պիտի ելնեմ։

—Ո՞ր ճանճը կճեց դարձեալ, բայց ինձ նայէ գոնէ օղիդ խմէ։

Շնորհակալ եմ ըսելով, անծանօթ պարոնին ետեւէն դուրս ելաւ շոգենաւէն։

Տարօրինակ մարդ, միշտ տարօրինակ, բացագանչեց հաճի աղան, իւր օղիի գաւաթը պարպելով։

Թողունք հաճի աղան, որ խմած օղիին ազդեցութենէն կաթսային վրայի տոպրակը բոլորովին մոռցեր էր, եւ հետեւինք Պէշիքթաշ տէրէ ելնող օրիորդին։

Գեղանի աղջիկը նաւամատոյցը ելնելուն, առանց գլխնալու որ երկու հետեւորդ ունի, քարափէն սկսաւ յառաջանալ և Ֆիրիքօ փողոցէն դէպի վեր ելնելով, Ցիստրդ սուլի ճամբուն սարոտը գտնուող երկյարկ փոքրիկ տան մը դուռը բացուեց։

Դուռը անմիջապէս բացուեցաւ և կերկերուն ձայն մը լսուեցաւ որ կ'ըսէր.

—Դալինիկ, դո՞ւն ես...։

—Այո՛, մայր իմ, ես եմ ըսելով, օրիորդ Դալինիկ հապճեպով մորը սենեակը ելաւ և խուցը մութի մէջ տեսնելով, յենադարակի մը վրայ դրուած լամբարը լուցկիով մը վառեց։

Սեւ քաշմիր ծածկոցով բազմոցի մը անկիւնը, քառասուն տարեկան բաւական գեղադէմ տիկին Սարգիսէ նստած էր. ժամանակէն առաջ ճերմկած մազերը խնամով հիւսուած և գլխուն եւսին անփոփուած էին. ծնգացը քով գորշ կատու մը թաթերը ծալած հեշտօրէն խրոկալով կը մրափէր։

—Ո՛հ, աղջիկս, ըսաւ տիկին Սարգիսէ, ինչո՞ւ համար այսչափ ուշ մնացիր, մեծ անձկութեան մէջ էի թէ, մի գուցէ դժբաղդութիւն մը պատահած ըլլայ։

—Ո՛հ, սիրելի մայրիկ, ժամը տասնին շոգենաւին չի կրցի հասնիլ. ստիպուեցայ վերջին շոգենաւով գալ։

—Հետեւաբար տիկին Լլէնը տարած շրջագիսաներուդ վարձը ուշ վճարեց։

Շարունակելի